

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

TALLINNA ÜLIKOOL

ÕPETAMISOSKUSTE ARENDAMINE: ÕPI ÕPPEJÕULT!

ÕPPETÖÖ VAATLUSED

Üheks õppejõu õppimise viisiks, professionaalse arengu toetamisel, on õppimine oma kolleegidelt – õppetöö vaatlemise kaudu. Igal õppejõul on õpetamise kohta mingi teooria, mis aitab oma õpetamistegevust seletada ja mis mõjutab oluliselt **millise õpikeskkonna ja õppimisvõimaluse õppejõud üliõpilastele loob**. Üheks võimaluseks enda õpetamist reflekteerida on õppida kolleegidelt, nende õpetamistegevust vaadeldes ja selle üle arutades. Õppejõudude vahelise õppimise eesmärgiks vaatluse abil on analüüsida õpetamis- ja õppimissituatsioone konkreetses õppetegevuses, et leida alternatiivseid lahendusi ja võimalusi ning näha enda kui õpetava õppejõu perspektiive üliõpilase õppimise toetamiseks.

Vaatlus kui õppimisviis on 3-etapiline:

- 1) vaatluseelne tegevus
- 2) vaatlus
- 3) vaatlusjärgne tegevus.

Õppetöö vaatlustele saab püstitada mitmeid eesmärke: a) täiustada õpetamise kvaliteeti, b) avardada õppejõudude arusaama õpetamisest, c) laiendada õppejõudude õpetamismeetodite valikut ning d) arendada õppejõudude enesehindamis- ja refleksioonioskusi.¹ Õppetöö vaatlusi viiakse läbi näiteks Tartu ülikoolis, kus rakendatakse [kollegiaalse tagasiside mudelit](#), Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuses, kus on välja töötatud õpetava koosseisu õppetöövaatluse süsteem ning Tallinna ülikoolis ajavahemikus 2007-2013 õppejõudude kõrgkoolididaktika alase koolituse raames, kus rakendati grupivaatluse põhimõtet.

Õppetöö vaatluseks on võimalik kasutada erinevaid lähenemisi ja eri mudeleid. Materjali eesmärgiks on anda lühike ülevaade vaatluse mudelitest ja soovituslikest põhimõtetest Tallinna ülikooli õppejõududele, pakkudes alternatiivseid viise enda kolleegidelt õppida.

Head lugemist ja vaatlemist!

---

¹ Karm, M., Voolaid, E., Sarv, A., Vaikjärv, T. (2017). Õppetöö vastastikkuste vaatluste mudeli arendamine ja rakendamine Tartu ülikoolis. *Sõjateadlane*, 4, 191-207.

ÕPPEJÕUDUDE VASTASTIKUSE ÕPPIMISE MUDELID

(Mari Karm, Ene Voolaid, Anu Sarv, Taavi Vaikjärv, 2017²)

1. HINDAMISE MUDEL (*evaluation model*)

Kogenud õppejõud vaatleb vähemkogenud kolleegi ning annab hinnangu töökohale kandideerimise või töökoha jätkamise otsuste korral.

2. PROFESSIONAALSE ARENGU MUDEL (*development model*)

Õppejõudu vaatleb õpetamisoskuste konsultant (*academic developer*) või ekspert (mentor). Vaadeldakse õppejõu loenguid ja seminare, analüüsitakse õppejõu koostatud ainekava või õppematerjale. Eksperdi ülesanne on aidata vaadeldaval õppejõul leida õpetamisoskuste arendamise võimalusi ning kavandada muutusi. Vaatluse tulemusena antakse soovitusi õppejõu arenguks või hinnanguid õppejõu õpetamisoskuste kohta.

3. KOLLEGIAALSE TAGASISIDE MUDEL (*peer review model*)

Õpetamise üle arutlevad kolleegid omavahel. Mudeli kujundamisel on võetud teadlikult arvesse õppimist toetavad tegurid: vaatlused ei ole seotud hindamisega, võimusuhted hoitakse vaatlusprotsessist lahus ja säilib õppejõu autonoomia. Osalejad vaatlevad võrdsel tasandil ka juhul, kui neil on ülikoolis erinev positsioon. Suurimaks väärtuseks on sisukad arutelud õpetamise kohta kogu vaatlusprotsessi jooksul. Kolleegide vastastikkust vaatlust peetakse heaks vahendiks, et anda õppejõule tagasisidet, levitada valdkondlikku head õpetamispraktikat ning toetada õpetamise arendamise kultuuri.

---

² Karm, M., Voolaid, E., Sarv, A., Vaikjärv, T. (2017). Õppetöö vastastikkuste vaatluste mudeli arendamine ja rakendamine Tartu ülikoolis. *Sõjateadlane*, 4, 191-207.

Õppejõudude vaatlusoskuste toetamiseks pakume alternatiivseid viise, kuidas vaatlust kavandada. Valikut tehes saab iga õppejõud lähtuda isiklikust õppimisvajadusest ja –võimalusest. Vaatluslehtede koostamisel on kasutatud teaduskirjandust, kolleegide kogemusi eri ülikoolidest ning *Elukestev ja mitteformaalõppe suuna* arendusseminaril õppejõudude (Halliki Põlda, Ilona-Evelyn Rannala, Tanja Dibou, Larissa Jõgi, Marko Vene, Lianne Teder ja Katrin Karu) poolt koostatud ideid.

Kõige parem viis on luua endale kas päris oma viis või luua kombinatsioon, sest igal õppejõul on oma unikaalne õpetamiskogemus ja sellest tulenev arenguvajadus.

TALLINNA ÜLIKOOLI SOOVITUSLIKUD VAATLUSE ÜLDPÕHIMÕTTED:

- Õppetöö vaatlus on õppejõu enesehindamise vahend
- Õppetöö vaatlus on vabatahtlik enesearendamisviis
- Õppetöö vaatlus on kolleegidelt õppimise võimalus, soodustades omavahelist suhtlust ja kogemuste vahetamist
- Õppetöö vaatlus toetab õppevaldkondade interdistsiplinaarsuse mõistmist ja õppeainete lõimitusse suurendamist
- Õppetöö vaatlus põhineb konstruktiivse tagasiside andmise ja saamise heal taval, arendades õppetegevust kui refleksioonioskust
- Õppetöö vaatluse kasutegur sõltub kuivõrd sisukas on arutelu õpetamise üle
- Õppetöö vaatlus suunab oma õpetamist sügavamalt mõtestama, et kujundada enda õpetamisfilosoofia

Vaatluslehed on koostanud ja koondanud Katrin Karu ning Katrin Aava, kõrgkoolididaktika valdkonna arendjad-uurijad
www.tlu.ee/oppejoule

VAATLUSVIIS NR 1

I Vaatluseelne etapp

1. Otsustan, keda vaatlen.
2. Tutvun ainekaardiga, mõtlen läbi kellele on aine suunatud ja võtan sihtgrupi positsiooni.
3. Mõtlen läbi, mis mind huvitab ehk kaardistan need aspektid, mida tahan vaadelda
4. Mõtlen läbi enda eesmärgi (kas mind huvitab õpetamistegevused, suhtlemiseks situatsiooni loomine, õpioskuste arendamine, aktiveerimine, võtted-meetodid või sisu ülesehitus ja selle edastamine).
5. Võtan ühendust õppejõuga, teeme koos kokkulepped: dialoogi ja sotsiaalse suhtlemise käigus.

ALTERNATIIV: alustada “tagurpidi”, kohtumisest õppejõuga.

II Vaatlus

Variant A: struktureeritud või poolstruktureeritud vaatlus, mis on fokuseeritud seatud eesmärgile.

Variant B: minna avatud meeltega, et kogeda.

III Vaatlusjärgne etapp

Kuulamise-jagamise olukord, mis võib olla järgmisel viisil:

- Tunnustav vestlus
- Kokkulepete põhine vestlus, näiteks enesearengule suunatud, refleksioonioskustele suunatud vms
- Küsimustepõhine: Kuidas Sul läks? Mida mina kogesin? Mida mul on Sinult õppida?
- Vaba vestlus

VAATLUSVIIS NR 3

Vaatlus kavandatakse mitmekordse tegevusena ehk vaatlusprotsessina, näiteks vaadeldakse kolmel või neljal korral ühe õppejõu õppe- ja/või juhendamistegevust.

I etapp Vaatluseelne tegevus

Kohtu õppejõuga, keda soovid vaatlama minna ning selgitage mõlemapoolsed ootused vaatlemisprotsessiks:

1. Kokkulepe vaatluse eesmärgi ja struktuuri osas (VT Lisa 1).

Kas eesmärk vaatluseks on mõlema jaoks sobiv?

Milline on vaatleja roll vaatlusprotsessis?

Kas vaatleja on kaasatud õppeprotsessi?

2. Selgita välja õppejõu õppimise ja õpetamise eesmärgid vaadeldavas õppetöös

SIHT: mida õppejõud soovib saavutada (üldiselt kursuse jooksul, spetsiifiliselt vaadeldavas situatsioonis)? Millist tüüpi õpitulemusi (väljundeid) üliõpilasi julgustatakse saavutama?

STRATEEGIA: millised on õppejõu peamised õpetamismeetodid? Miks on õppejõud valinud selle kindla lähenemise või formaadi? Kuidas õppejõud inspireerib ja motiveerib üliõpilasi õppima? Mis on vaatleja roll, kui üldse, kavandamise käigus?

3. Vaatluse konteksti mõistmine

a. Kes on need üliõpilased?

b. Millised on õppejõu arusaamad üliõpilaste kohta auditooriumis (üliõpilaste mitmekesisus, interdistsiplinaarsus, õpperühma tunnused jms)?

c. Millised ootused, suhtumise, oskused üliõpilased kaasa toovad?

d. Kas situatsioonis on mingeid spetsiaalseid probleeme või piiranguid?

4. Nõusolek vaatlusjärgseks aruteluks

a. Kas vaatleja teeb iga vaatluse järgselt kokkuvõtte?

b. Millist tüüpi kokkuvõtet kasutatakse (formaalset, suhtluspõhist, väljakutseid pakkuvat, arengulist)?

c. Formaat? Kas valitakse konkreetne struktuur arutelule?

d. Kas on mingi konkreetne valdkond, millele õppejõud soovib tagasisidet?

e. Kas vaatleja esitab suuliselt või kirjaliku tagasiside/refleksiooni õpetamise kohta?

II Vaatlus

Koostatakse vaatlusraport eelpool kokkulepitud kriteeriumite järgi. (VT Lisa 2)

III Vaatlusjärgne arutelu

Arutelu on struktureeritud vaatluse käigus saadud tulemuste põhjal ning keskendutakse spetsiifilistele tõendustele, mis aitab arendada õpetamispraktikat. Arutelu toimub kas iga vaatluse järgselt või vaatlusprotsessi lõpus.

VAATLUSVIIS NR 4

I Vaatluseelne tegevus

- Huvi ja motivatsiooni selgitamine
- Eesmärgistamine (vaatleja ja vaadeldav)
- Kokkulepped: ajakava, kuidas analüüsitakse, vajadusel vaatlemise objektid/kriteeriumid/elementid ja vaatleja osalusmäär
- Tagasiside: Kuidas, kes ja millal antakse tagasiside?

II Vaatlus

Põhimõte: ÕPIME AUTENTSES ÕPISITUATSIOONIS

- Säilitada neutraalsus, empaatilisus
- Märkmete (fotode) tegemine lähtuvalt kokkulepetest
- Oma rolli tajumine/tunnetamine (mõju üliõpilastele, sekkumise määr jms)
- Enda rolli tutvustamine: kes ma olen?
- Kokkulepped grupiga (nt jagatu jääb konfidentsiaalseks)

III Vaatlusjärgne tegevus

Põhimõte: DIALOOGILINE

- Lähtuvalt kokkulepitud analüüsiviisist kohtumine ja raport
- Individuaalne refleksioon – seejärel jagamine paaris
- Refleksiooni mudel – erinevaid võimalused (Mida? Kuidas? Mis edasi?)

LISA 1

VAATLUSEELNE VORM

Õppejõud	Õppeaasta
Kursus	Vaatluse aeg
Teema	

Spetsiifilised õppimiseesmärgid, mida kavandatakse vaatluse käigus

Näiteks, teadmised ja arusaamine; üldoskused; kognitiivsed oskused, praktilised ja professionaalsed õpetamisoskused, sh valdkonnaspetsiifilised oskused; interpersonaalsed oskused.

LISA 3

VAATLUSLEHT (KVÜÕA õpetava koosseisu õppetöovaatluse süsteem LISA 1)[3]

Loengu alustamine ja eesmärgistamine

- Kuidas õppejõud tagab tähelepanu?
- Kuidas õppejõud häälestab õppurid õppimisele?
- Millised on õpiväljundid ja kuidas toimub hindamine?
- Kas ja kuidas seotakse loengu teema tegeliku elu ja/või erialaga? ("Miks me seda üldse õpime?")

Õppemeetodid ja -vormid

- Kuidas jaguneb aktiivsus õppejõu ja õppurite vahel loengu jooksul?
- Kuidas õppejõud loob tingimused iga õppuri aktiivseks õppimiseks?
- Kas ja kuidas annab õppejõud võimalusi õppurite omavaheliseks aruteluks (nt paari- ja rühmatööd)?
- Kas kõik õppurid omandavad õpitu? Kuidas see avaldub?

Sotsiaalsed ja õpioskused

- Kuidas õppejõud arendab õppurite suhtlemisoskusi?
- Kas ja kuidas õppejõud loob tingimused õppurite koostööks?
- Kas õppurid hindavad oma õppimist ja/või grupikaaslase tööd?

Õppija areng

- Kas ülesanded võimaldavad loovat mõtlemist?
- Kuidas ja kas õppejõud tagab, et ülesanded on igale õppurile jõukohased? Kuidas õppejõud tagab, et kõik õppurid temast ja ülesannetest aru saavad?
- Kuidas sobib õppuritele loengu tempo?
- Kas ja kuidas annavad õppurid märku, kui nad ei saa aru või ei jõua järele?
- Kuidas õppejõud tõstab õppuri eneseusaldust, suurendab tema vastutusvõimet, arendab ja suunab enesejuhitavat õpet? (Nt: julgustab, tunnustab, annab tagasisidet)

Loengu kokkuvõte

- Kuidas loeng lõpeb? Kas saavutati soovitud õpiväljundid?
- Kuidas reflekteerivad loengu õpiväljundite saavutamist õppejõud? Õppurid? Kas antakse võimalus õpitud sõnastada?
- Kas õppurile võimaldatakse tagasiside andmine loengu kohta? Kuidas?

Kokkuvõte, analüüs ja õppejõu edasised tegevused

Mis ja miks läks hästi? Mis oleks õppejõu arvates võinud loengus teisiti olla? Mis oleks vaatleja arvates võinud loengus teisiti olla? Mida arendada? Kuidas muuta tund efektiivsemaks?

---

[3] Kaitseväge Ühendatud Õppeasutuste õpetava koosseisu õppetöovaatluse süsteem, 2011. Kinnitatud KVÜÕA õppeosakonna ülema poolt.